

ارائه الگوی توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران*

رحیم بازگیر (دانشجوی دکتری، گروه مدیریت بازرگانی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران)

فرشید نمایان** (استادیار گروه مدیریت بازرگانی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران)

علیرضا اسلامبولچی (استادیار، گروه مدیریت دولتی، واحد همدان، دانشگاه آزاد اسلامی، همدان، ایران)

روح‌اله سهرابی (استادیار مدیریت تولید و عملیات، گروه حسابداری، دانشکده علوم اقتصادی و اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران)

DOR: [20.1001.1.23452277.1400.11.38.2.9](https://doi.org/10.23452/277.1400.11.38.2.9)

چکیده

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۳۰ مرداد ۱۳۹۹

تاریخ پذیرش: ادی ۱۳۹۹

صفحات: ۴۸-۳۱

توسعه گردشگری بر رشد اقتصادی و تولید ناخالص ملی کشورها مؤثر است. طبیعت‌گردی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که درآمد حاصل از آن، فرصتی برای مناطق گردشگری به منظور حفاظت از منابع طبیعی و تنوع زیستی فراهم آورده است. طبیعت‌گردی در ایران با دارا بودن شرایط اقلیمی و طبیعی کم‌نظیر و مناطق بسیار جذاب طبیعی، از ظرفیت بالایی برای رشد و توسعه برخوردار است. این پژوهش با هدف تعیین الگوی توسعه طبیعت‌گردی ایران صورت گرفته است. ابزار اصلی پژوهش، مصاحبه‌های عمیق نیمه‌ساختار یافته با افراد متخصص در حیطه موضوع مورد مطالعه بود. با استفاده از نظریه داده‌بنیاد، عوامل علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران در شش مقوله اصلی و ۱۹ مقوله فرعی طبقه‌بندی شده است. نتایج نشان می‌دهد که الگوی توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران از این عوامل تشکیل شده است: مقوله‌های علی (وجود جاذبه‌های طبیعت‌گردی، گسترش تقاضای طبیعت‌گردی تنوع فرهنگی، تنوع اقلیمی) که بر پدیده محوری، یعنی توسعه طبیعت‌گردی (بهره‌وری اقتصادی طبیعت‌گردی، توسعه متوازن مناطق شهری و روستایی، توسعه پایدار طبیعت‌گردی) تأثیر می‌گذارند؛ عوامل زمینه‌ای (مشارکت ذی‌نفعان گردشگری، حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی، آموزش و پژوهش ویژه طبیعت‌گردی)؛ عوامل مداخله‌گر (ایمنی و امنیت مناطق طبیعی، سرمایه‌گذاری دولتی و بخش خصوصی، پشتیبانی حاکمیت از طبیعت‌گردی، تبلیغات منفی خارجی) که بر راهبردها اثرگذارند؛ راهبردها (ترویج فرهنگ طبیعت‌گردی، بهره‌برداری متوازن از مناطق طبیعت‌گردی، مدیریت یکپارچه بازاربایی طبیعت‌گردی، کارآمدسازی مدیریت طبیعت‌گردی، توسعه زیرساخت‌های طبیعت‌گردی، متنوع‌سازی فعالیت‌های طبیعت‌گردی با تمرکز بر ویژگی‌های محیطی) هستند؛ پیامدها (توسعه اجتماعی-فرهنگی، توسعه اقتصادی آسیب‌رسانی منابع طبیعی) که ناشی از به‌کارگیری راهبردهای توسعه طبیعت‌گردی هستند.

کلید واژه‌ها:

الگو، توسعه، طبیعت‌گردی، ایران.

* این مقاله مستخرج از رساله دکتری با عنوان «مدل توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران» با همکاری نویسندگان است.

** نویسنده مسئول: دکتر فرشید نمایان

پست الکترونیک: farshidnamamian@gmail.com

مقدمه

که وارد ایران می‌شوند، فقط ۲.۵ درصد از آن‌ها به قصد طبیعت‌گردی سفر می‌کنند (پویا و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۶). این در حالی است که ایران جزو پنج کشوری است که دارای بیشترین تنوع طبیعی و آب‌وهوایی (براری و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۱) و جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی هستند (موحد و همکاران، ۱۳۹۳: ۱۸۲). با این وجود تا سال ۱۳۹۸ این کشور تنها توانسته‌است موفق به ثبت ۲۲ میراث فرهنگی و تنها دو میراث طبیعی کویر لوت و جنگل‌های هیرکانی در سازمان جهانی یونسکو شود (وزارت میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری)؛ بنابراین کشور ایران با داشتن پتانسیل‌های فراوان در زمینه طبیعت‌گردی، هنوز نتوانسته‌است جایگاه واقعی خود را در این صنعت به‌دست آورد (سرخوشسرا و همکاران، ۱۳۹۷: ۲). با توجه به وابستگی ایران به درآمدهای حاصل از نفت و پایان‌پذیری این منبع و لزوم تجدیدنظر در وابستگی به آن، تلاش برای به‌کارگیری منابع جایگزین، به‌منظور رهایی از اقتصاد تک‌محصولی، بیش‌ازپیش در کشور احساس می‌شود؛ به‌همین دلیل به‌منظور بهره‌گیری مناسب از ظرفیت‌های طبیعت‌گردی کشور ایران، مطالعه و بررسی‌های دقیق، ضروری به‌نظر می‌رسد. هرچند مطالعاتی در این زمینه صورت گرفته‌است، ولی این مطالعات با تمرکز بخشی و جزئی به موضوع پرداخته‌اند و الگوی جامع توسعه طبیعت‌گردی ایران ارائه نشده‌است؛ بنابراین این پژوهش به‌دنبال پاسخ سوالات زیر است.

پرسش اصلی: الگوی توسعه طبیعت‌گردی ایران چگونه است؟

پرسش‌های فرعی:

عوامل زمینه‌ای توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران کدام‌اند؟

شرایط علی توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران کدام‌اند؟

راهبردهای توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران کدام‌اند؟

توسعه گردشگری، اثرات مثبتی بر روی اقتصاد محلی و رشد تولید ناخالص داخلی ملی کشورها دارد (دابیدووال^۱ و همکاران، ۲۰۱۹: ۱۵۴). از منافع این صنعت این است که ورود گردشگران، نیازمندی ارز خارجی را پوشش می‌دهد؛ از این‌رو به بهبود کسری تراز پرداخت کمک می‌کند. توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون بیکاری، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک‌محصولی مواجه‌اند، از اهمیت زیادی برخوردار است. اشتغال‌زایی این صنعت به‌گونه‌ای است که هم کارگران ساده بدون مهارت و هم صاحبان مهارت‌های گوناگون می‌توانند در این صنعت مشغول به فعالیت شوند (تقوی و همکاران، ۱۳۹۷: ۵۰). طبیعت‌گردی از شاخه‌های صنعت گردشگری است که به یک فعالیت اقتصادی مهم در مناطق طبیعی سراسر دنیا تبدیل شده‌است. درآمد حاصل از آن فرصتی برای مناطق گردشگری به‌منظور حفاظت از منابع طبیعی و تنوع زیستی فراهم آورده‌است (اسنیمن و برایکر^۲، ۲۰۱۹: ۷۰۶). همچنین فرصتی برای بهبود شرایط زیست‌محیطی از طریق انتقال تجربیات گردشگران (چایلد^۳، ۲۰۱۹: ۶۳۰)، تغییرات پایدار در محیط طبیعی و اجتماعی به وجود آورده‌است (بندر و دیگران^۴، ۲۰۱۶: ۱۹۶). کشور ایران با موقعیت خاص ژئواستراتژیک، برخورداری از شرایط اقلیمی و جاذبه‌های طبیعی کم‌نظیر، می‌تواند یکی از قطب‌های طبیعت‌گردی جهان باشد. طبیعت‌گردی در جهان با رشد سریع دارای سهم بالایی در صنعت گردشگری است و پیش‌بینی می‌شود که در آینده، تعداد زیادی از گردشگران، مربوط به بخش طبیعت‌گردی باشند. با این حال از مجموع گردشگرانی

1. Dabeedooal
2. Snyman, Bricker
3. Schild
4. Bender et all

عوامل مداخله‌گر در توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران کدام‌اند؟

پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران کدام‌اند؟

ادبیات تحقیق

طبیعت‌گردی، به‌عنوان یکی از گونه‌های منحصربه‌فرد صنعت گردشگری، به یکی از مهم‌ترین بخش‌های اقتصادی در حال رشد این حوزه تبدیل شده‌است و در صورتی که به‌طور جدی مورد توجه قرار گیرد، نقش مهمی در توسعه پایدار محلی خواهد داشت (پویا و همکاران، ۱۳۹۸: ۴۶). طبیعت‌گردی مستقیماً با محیط طبیعی ارتباط دارد (رضوانی، ۱۳۹۸: ۸۱) و با هدف بهره‌مندی از جذابیت محیط طبیعی، کسب تجارب فردی و تفکر در مناظر و چشم‌اندازها، گل‌ها و جانوران همراه است (بریک و دیگران^۱، ۲۰۱۶: ۱۲۱). این نوع گردشگری وابسته به جذابیت محیط طبیعی است (ارکی^۲ و همکاران، ۲۰۱۹: ۱)؛ به‌طوری‌که کیفیت محیط طبیعی یک عنصر کلیدی در گسترش آن است (مارگارین^۳، ۲۰۱۸: ۸۹۵). مشاهده و ارزیابی تنوع زیستی (ماریون^۴ و همکاران، ۲۰۱۶: ۳۵۴) و احترام به فرهنگ محلی (مانوزا^۵ و همکاران، ۲۰۱۹: ۳) از دیگر ویژگی‌های این نوع گردشگری است.

طبیعت‌گردی در مسیر توسعه

الگوهای نوین توسعه بر بهره‌گیری از تنوع‌های مکانی و فضایی استوار است که زیرساخت‌های موجود در این مناطق می‌تواند به این موضوع کمک کند (شاطریان و همکاران، ۱۳۹۵: ۱۹۷)؛ چون زیرساخت‌های طبیعت‌گردی به‌منظور نمایش و درک زیبایی‌های

طبیعی یک منطقه شکل گرفته‌اند و ضمن ایجاد اوقات فراغت برای گردشگر، از منافع عمومی، میراث فرهنگی و ارزش‌های اکولوژیک منطقه صیانت می‌کند (رمیار و همکاران^۶، ۲۰۲۰: ۱۱۱). هنگامی که سفر به یکی از شاخص‌های رضایت گردشگران تبدیل شده‌است، تحقق انتظار از زیرساخت‌های گردشگری باعث افزایش تعداد گردشگرانی می‌شود که به‌طور مکرر به این مناطق سفر می‌کنند (برسولز و لنگ^۷، ۲۰۱۹: ۱۲۵).

همه امکانات اعم از شبکه حمل و نقل و ارتباطات، مراکز اقامتی و پذیرایی، مکان‌های تجاری و تفریحی متنوع که یک گردشگر در زمان سفر خود نیاز دارد، جزو تأسیسات گردشگری هستند. تأسیسات گردشگری عامل اصلی جذب گردشگر نیست، اما نقش مهمی در انگیزه سفر، افزایش ماندگاری و افزایش رضایت گردشگر از یک محیط و جاذبه گردشگری دارد (وارثی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۲). همچنین زیرساخت‌ها یک شبکه از امکانات عمومی مانند بودجه دولتی و سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی هستند که خدمات اساسی را به‌منظور دستیابی به استانداردهای زندگی پشتیبانی می‌کنند (ولریان^۸ و همکاران، ۲۰۲۰: ۲).

اماکن اقامتی از مهم‌ترین مؤلفه‌های زیرساختی در گردشگری و از ارکان اصلی نظام گردشگری هستند که همواره در پایداری و کاهش هزینه‌های گردشگر نقش مهمی دارند (یوسفی‌شهیر، ۱۳۹۱: ۲۶). زیرساخت‌های اقامتی عبارت است از: تسهیلات، ساختار اساسی، تجهیزات و تأسیسات ساخته‌شده که برای کارکرد سیستم اجتماعی و اقتصادی جامعه ضروری است. واحدهای پذیرایی بین‌راهی، رستوران‌ها، دفاتر خدمات مسافرتی، نمایشگاه‌های فرهنگی و هنری و پارک‌های

1. Baric et al
2. Erkki
3. Margaryan
4. Marion
5. Munoz

6. Ramyar et al
7. Bressolles & Lang
8. Valeriani

اقلیم و توسعه طبیعت‌گردی

علاوه بر توسعه زیرساخت‌های گردشگری، مؤلفه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی و عوامل محیط طبیعی نیز نقش مهمی در توسعه طبیعت‌گردی و جذب گردشگر ایفا می‌کنند؛ زیرا انسان‌ها تمایل دارند در فضاهایی که دارای بیشترین درجه آسایش و امکانات به لحاظ اقلیمی هستند، استقرار یابند. آب‌وهوا به‌عنوان یکی از جنبه‌های مهم رونق‌دهنده یا تضعیف‌کننده گردشگری فضای باز در یک منطقه است که می‌تواند تقاضای گردشگری را تحت تأثیر قرار دهد؛ زیرا منشأ طبیعت‌گردی، بهره‌برداری از فضاهای جغرافیایی و منابع طبیعی است و ارائه کالاها و خدمات گردشگری مبتنی بر مساعدبودن شرایط آب‌وهوایی است؛ بنابراین اقلیم یک معیار مهم در راستای شکل‌گیری مکان‌های گردشگری تلقی می‌شود.

حمایت و پشتیبانی دولت از طبیعت‌گردی

آگاهی دولت از نقش طبیعت‌گردی در توسعه اقتصادی و اجتماعی، موجب تغییر نگاه به این شاخه از گردشگری و حمایت از آن شده است و در این جهت، به منظور سازماندهی امور طبیعت‌گردی، نسبت به تشکیل سازمان‌های تخصصی و تعیین مسئولیت‌های آنان گام‌های مؤثری برداشته است. دولت همچنین با تدوین چارچوب‌های نظارتی و تعیین خط‌مشی‌های توسعه ملی و تسهیل کردن الزامات بوروکراتیک، زمینه گسترش طبیعت‌گردی را فراهم کرده است؛ در این راستا، در اجرای بند (ه)، ماده (۳) و (۵) آیین‌نامه کمیته ملی طبیعت‌گردی مصوبه ۲۷۳۱۵ ت ۳۳۵۳۶ تاریخ ۱۳۸۴/۵/۵ هیئت محترم وزیران، سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی با همکاری سازمان جنگل‌ها، مراتع و آبخیزداری و سازمان حفاظت محیط‌زیست، نسبت به تنظیم مقررات و ضوابط سرمایه‌گذاری در مناطق طبیعت‌گردی اقدامات مؤثری

عمومی از دیگر زیرساخت‌های طبیعت‌گردی هستند که برای تأمین خدمات گردشگران دارای اهمیت هستند (سلیمانی‌مقدم و اسلامی، ۱۳۹۰: ۲۴۸).

از دیگر عناصر تسهیل‌کننده دسترسی به اماکن تفریحی، زیرساخت‌های حمل‌ونقل بوده که شامل جاده‌ها، راه‌آهن، بنادر و فرودگاه‌ها و بخش جدایی‌ناپذیری از بسته گردشگری یک کشور هستند. مطالعات نشان می‌دهد که زیرساخت‌های حمل‌ونقل عاملی در تقاضا برای سفرهای بین‌المللی هستند (اوچی^۱ و همکاران، ۲۰۱۸: ۳)؛ بنابراین دسترسی بهتر به بازارها، باعث افزایش رقابت در بین عرضه‌کنندگان خدمات به‌منظور ارائه بهتر خدمات، تحریک سطح تولید و توسعه فعالیت‌های جدید اقتصادی می‌شود؛ بنابراین زمینه رشد سرمایه‌گذاری، توسعه اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتری در منطقه خواهد شد؛ براین اساس ساخت‌وساز و بهبود عملکرد زیرساخت‌های حمل‌ونقل برای ترویج همکاری‌های منطقه‌ای گردشگری مؤثر است.

حفاظت از منابع طبیعت‌گردی

توسعه طبیعت‌گردی مستلزم حفاظت از منابع زیست‌محیطی و جاذبه‌های طبیعی است؛ زیرا موفقیت این نوع گردشگری مبتنی بر نگاه پایدار به آن است (راینی^۲ و همکاران، ۲۰۱۵: ۴۳). از طرفی شرط اساسی برای استفاده پایدار از طبیعت‌گردی، رعایت ظرفیت منابع طبیعی، تحلیل و سنجش پایداری و تعیین ظرفیت آن‌ها است؛ زیرا تحلیل پایداری، مبنا و معیاری عقلایی برای تعیین استانداردهای محیطی است و میزان بهره‌برداری از منابع را تعیین و کنترل می‌کند (نکویی نائینی و همکاران، ۱۳۹۵: ۴۰).

1. Ogechi
2. Rini

انجام داده‌اند؛ به طوری که ضمن تعیین مسئولیت‌ها و وظایف هرکدام از ارگان‌ها و دستگاه‌های اجرایی، درباره نحوه ایجاد تأسیسات و امکانات اقامتی با حفظ ملاحظات زیست محیطی، چگونگی ارائه خدمات و فعالیت‌های طبیعت‌گردی به گردشگران، اجرای برنامه‌های آموزشی برای جوامع محلی و گردشگران، احیای جاذبه‌های طبیعی تخریب‌شده، اجرای ساخت‌وسازها متناسب با اکوسیستم هر منطقه و نحوه اعطای مجوز به طرح‌های گردشگری، تصمیمات مناسبی اتخاذ کرده‌اند (سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری).

چالش‌ها و پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی

علی‌رغم مزایای فراوان طبیعت‌گردی، حضور بیش‌ازحد گردشگران در یک منطقه گردشگری، ممکن است باعث آسیب‌رسیدن به منابع طبیعی، مشکلات زیست‌محیطی و تغییر بنیان‌های هویتی و فرهنگی جوامع محلی شود، تا آنجایی که این اثرات زیست‌محیطی ناشی از طبیعت‌گردی، به دغدغه اصلی صاحب‌نظران در این حوزه تبدیل شده‌است؛ زیرا کیفیت جاذبه‌های گردشگری طبیعی می‌تواند تحت‌تأثیر این مشکلات زیست‌محیطی قرار گیرد و توسعه پایدار گردشگری مبتنی بر طبیعت را به خطر اندازد. مشکلات زیست‌محیطی هنگامی رخ می‌دهد که شدت فعالیت گردشگری بیش از ظرفیت حمل‌آکولوژیک مناطق باشد که منجر به تعارض بین توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت و حفاظت از محیط‌زیست شود؛ زیرا توسعه پایدار گردشگری مبتنی بر طبیعت، با حفظ تعادل بین حفاظت از محیط‌زیست و اکوسیستم و مزایای اقتصادی آن محقق خواهد شد. ازجمله مشکلات زیست‌محیطی ناشی از توسعه بدون برنامه طبیعت‌گردی، می‌توان به پدیده‌هایی چون فرسودگی خاک، آلودگی آب، ریخت‌وپاش زباله‌ها، آلودگی صوتی،

آلودگی بصری، تغییرات کاربری اراضی، آسیب‌رسانی به بناهای تاریخی، تخریب گیاهان طبیعی، تخریب حیات‌وحش (رضایی و همکاران، ۱۳۹۶: ۲۹-۳۰)، مشکلات و آلودگی محیط‌زیست (کمپبل و کینسلو^۱، ۲۰۱۶)، تراکم جمعیت، تخریب منابع طبیعی و فرهنگی (بارز^۲، ۲۰۱۶: ۳) و ازدست‌دادن منابع برگشت‌ناپذیر، رشد بی‌نظمی در میان مردم محلی، درگیری‌ها برای دسترسی به منابع کمیاب، افزایش میزان جرم و جنایت، افزایش قیمت کالاها و خدمات و ازدست‌دادن هویت فرهنگی اشاره کرد. علل این مشکلات را می‌توان به عواملی همچون برنامه‌ریزی غیراصولی در گردشگری، افزایش بیش‌ازحد امکانات گردشگری و مدیریت نامناسب جریان گردشگری نسبت داد (تنگ^۳، ۲۰۱۵: ۳)؛ بنابراین برای جلوگیری از گسترش تخریب طبیعت و حفاظت از منابع موجود، آموزش و آگاه‌سازی مردم برای حفاظت پایدار از منابع طبیعت‌گردی دارای اهمیت است.

به لحاظ روان‌شناختی، ریشه تخریب طبیعت به‌وسیله افراد، متأثر از نوع نگاه انسان‌ها در برخورد با منابع طبیعی است. در این زمینه ساتن (۱۳۹۳) درخصوص نگرش انسان به طبیعت به دو رویکرد اشاره دارد. در دیدگاه اول، انسان قرون‌وسطایی به طبیعت به‌عنوان یک موجود زنده و دارای روح می‌نگرد؛ به‌گونه‌ای که در هنگام حضور در طبیعت بایستی با احتیاط با آن برخورد و از هرگونه آسیب‌رسانی به آن پرهیز کرد. دیدگاه دوم برگرفته از مدرنیته و علم مدرن است که طبیعت را یک شیء یا موجود بدون جنب‌وجوش می‌پندارد و انسان می‌تواند در هر شرایطی از آن بهره‌برداری کند. در این رویکرد خسارت به محیط‌زیست به‌دلیل تحقیقات و کاوش‌های علمی

1. Kinslow
2. Bowers
3. Tang

مواد ارگانیک و غیرزباله‌ای، قیمت مناسب خدمات و سرعت پاسخگویی خدمات‌دهندگان حساس هستند. نتایج حاصل از پژوهش لولری و سیپالا^۴ (۲۰۲۰) به اهمیت نقش جوامع در مدیریت و توسعه اهداف طبیعت‌گردی اشاره دارد؛ به طوری که این جوامع می‌توانند در تأمین امکانات توریستی، مانند ساخت آلچیق، کاشت درختان، پاکیزگی مناطق و ارائه راهنمایی‌های تور شرکت کنند. همچنین به نقش آن‌ها در مشارکت در برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری‌ها و ارائه ایده‌ها و نظرات به مدیریت گردشگری اشاره شده است. بازاریابی و تبلیغات، نقش ارزنده‌ای در تحریک مصرف‌کننده تجربه خدمات طبیعت‌گردی دارد؛ بدین منظور نتایج پژوهش آلامکی و همکاران^۵ (۲۰۱۹) نشان می‌دهد که استفاده از رسانه‌های مجازی، مانند موبایل و ارائه برنامه‌های آگاهی‌دهنده، موجب تلاش مصرف‌کنندگان خدمات طبیعت‌گردی در راستای کسب اطلاعات و تغییر رفتار آنان در جهت تجربه طبیعت‌گردی خواهد شد.

نتایج حاصل از پژوهش مین گون چونگ و همکاران^۶ (۲۰۱۸) با عنوان «رابطه بین تنوع زیستی و جهانگردی مبتنی بر طبیعت در مناطق حفاظت‌شده» نشان می‌دهد که طبیعت‌گردی برای تنوع زیستی اهمیت قائل است، به صورتی که گردشگری مبتنی بر طبیعت در مناطقی که بیشترین تنوع زیستی را دارند، گسترده‌تر و قابل‌دسترس‌تر از دیگر مناطق است.

نتایج حاصل از پژوهش یان لیو^۷ (۲۰۱۸) با عنوان «علل توسعه طبیعت‌گردی در چین» نشان می‌دهد که ظهور و توسعه طبیعت‌گردی در کشور چین به چهار عامل، تغییر در سبک زندگی، امید به زندگی، علاقه به

قابل توجه است. درباره دیدگاه و نگرش دوم، هایدگر (۱۹۷۷) اشاره می‌کند که ریشه بحران در محیط‌زیست در دوران مدرنیته، مربوط به تفکر اومانسیسم و نگاه ابزاری به طبیعت است.

پیشینه پژوهش

با جستجوی موضوع مورد مطالعه در پایگاه‌های اطلاعاتی، مشخص شد که پژوهش‌هایی در زمینه طبیعت‌گردی انجام شده است. با توجه به موضوع مورد مطالعه، به نتایج برخی از آن‌ها اشاره شده است.

ژنگ و لینشنگ^۱ (۲۰۲۰) در پژوهشی به درک تعارض بین توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت و حفاظت از محیط‌زیست در کشور چین پرداختند. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌های تعارض بین حساسیت زیست‌محیطی و جذابیت و چشم‌اندازها در مناطق مختلف با هم متفاوت است؛ به طوری که در مناطقی که عمدتاً با مشکلات بیابان‌زدایی، نمک‌زدگی و فرسایش خاک روبه‌رو هستند، این تعارضات بیشتر است.

فعالیت‌های طبیعت‌گردی متأثر از شرایط آب‌وهوایی است. در این رابطه نتایج حاصل از پژوهش دوبه و نامو^۲ (۲۰۲۰) حاکی از آن است که تغییرات آب‌وهوایی، به‌ویژه خشکسالی، تهدیدی جدی برای تنوع زیستی و به تبع آن، کاهش جذابیت مقصد گردشگری و فعالیت‌های طبیعت‌گردی است.

در پژوهش انجام‌شده توسط سافیرا^۳ و همکاران (۲۰۲۰) به منظور سنجش میزان رضایت طبیعت‌گردان از خدمات مبتنی بر فعالیت‌های گردشگری، مشخص شد که بازدیدکنندگان به عواملی همچون دسترسی به رسانه‌های اطلاعاتی، امکانات بهداشتی، دردسترس بودن

4. Lelloltery, & Seipalla

5. Alamaki et al

6. Min Gon Chung

7. Libo Yan

1. Zeng&Linsheng

2. Dube & Nhamo

3. Safira

این پژوهش با استفاده از رویکرد کیفی به دنبال یک الگوی جامع در خصوص طبیعت‌گردی ایران است.

مواد و روش پژوهش

این مطالعه با هدف ارائه الگوی توسعه طبیعت‌گردی ایران انجام شده است؛ برای این منظور از روش پژوهش کیفی و به‌طور خاص، در ساخت نظریه از روش نظریه داده‌بنیاد استفاده شده است. هدف نهایی نظریه داده‌بنیاد، ارائه تبیین‌های جامع نظری درباره پدیده‌های خاص است. در این روش داده‌های حاصل از منابع اطلاعاتی به مجموعه‌ای از کدها، کدهای مشترک به مقوله‌ها و مقوله‌ها به نظریه تبدیل می‌شوند؛ بنابراین نظریه برآمده از چنین فرایندی محصول رویکرد استقرایی است که از مطالعه یک پدیده به دست آمده است. در واقع در نظریه داده‌بنیاد، به جای آنکه پژوهشگر از همان ابتدای پژوهش با در اختیار داشتن یک نظریه به دنبال تأیید آن باشد، اجازه می‌دهد تا نظریه حاکم بر رفتار پدیده مورد بررسی، در حین گردآوری و تحلیل داده‌ها، خود از درون داده‌ها نمایان شود (اشتراوس و کوربین^۱، ۱۹۹۸: ۱۹۲)؛ بنابراین با توجه به ویژگی‌های نظریه داده‌بنیاد و اینکه ارائه الگوی طبیعت‌گردی با ساختار این روش همخوانی دارد، برای پژوهش از این رویکرد استفاده شده است.

توصیف جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه

جامعه آماری شامل کارشناسان و تورگردانان طبیعت‌گردی در سراسر کشور ایران هستند که دارای تجربه و تخصص در زمینه طبیعت‌گردی هستند. در این پژوهش از روش نمونه‌گیری نظری استفاده شده است، زیرا پژوهشگر موارد را براساس بینشی که به او می‌دهد، انتخاب می‌کند (نیومن، ۱۳۹۳: ۴۰۰).

مناطق طبیعی و مهاجرت معکوس جمعیت ارتباط دارد.

در پژوهش صورت گرفته توسط ترابی و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان «تجربه زیسته فقرا روستاهای منتخب شرق استان سمنان برای مشارکت در فعالیت‌های مرتبط با طبیعت‌گردی» انجام شده است. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که فقرا در واکنش به نگرانی‌های طبیعت‌گردی، از راه‌کارهای تلاش برای مشارکت در مشاغل رسمی، تلاش برای مشارکت در فعالیت‌های غیررسمی و تلاش برای یادگیری و افزایش مهارت‌ها استفاده کرده‌اند. حمایت‌ها و ظرفیت‌های طبیعت‌گردی منطقه، تسهیل‌کننده و طبیعت‌گردی ناپایدار بازدارنده این راه‌کارها بودند.

یافته‌های پژوهش آقایان صفارحیدری و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهد که اثرات تخریبی گردشگری به نوع تلقی و نگاه گردشگران به طبیعت بستگی دارد؛ به طوری که هم‌اکنون به علت نگاه تکنیکی، اقتصادی و سوداگرانه انسان به صنعت طبیعت‌گردی، ارتباط عمیق میان انسان و طبیعت با بحران مواجه شده است.

پژوهشی با عنوان «ارزیابی و تحلیل وضعیت صنعت طبیعت‌گردی پارک‌های شهری مشهد و ارائه برنامه راهبردی» توسط جهانگیر و فکور (۱۳۹۸) انجام شده است و نتایج نشان می‌دهد که نقاط قوت و فرصت‌ها از نقاط ضعف و تهدیدها بیشتر است؛ به طوری که پارک‌ها از توان بالایی در جهت گسترش طبیعت‌گردی برخوردارند. با در نظر گرفتن برد اکولوژیک آن‌ها، می‌توان با برنامه‌ریزی و مدیریت صحیح، جذب طبیعت‌گرد و رضایت‌مندی گردشگران را بیش از پیش فراهم کرد.

با بررسی پیشینه تحقیقات صورت گرفته، مشخص شد که با توجه به ظرفیت بالای جاذبه‌ها و منابع طبیعت‌گردی ایران، ضرورت دارد که زیرساخت‌ها و امکانات متناسب با این پتانسیل توسعه یابد؛ بنابراین

1 -Strauss& Corbin

پژوهش از استان‌های مختلف کشور هستند که از دانش، تجربه و مسئولیت‌آجرائی در زمینه طبیعت‌گردی برخوردار هستند و از سوی افراد صاحب‌نظر به‌منظور شرکت در این پژوهش معرفی شده‌اند.

شایان ذکر است که نمونه‌گیری نظری تا رسیدن مقوله‌ها به اشباع نظری ادامه می‌یابد. در اشباع نظری، داده‌های جدیدی در ارتباط با مقوله کسب نمی‌شود و روابط بین مقوله‌ها برقرار و تأیید شده‌است (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۸). در این پژوهش داده‌ها در مصاحبه شماره ۱۶ به اشباع رسید. مشارکت‌کنندگان در این

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی مشارکت‌کنندگان در پژوهش

ردیف	جنسیت	سن (سال)	رتبه علمی	تخصص	محل انجام مصاحبه
۱	مرد	۴۲	دکتر	بازاریابی (فعال در گردشگری)	کرمانشاه
۲	مرد	۳۲	ارشد	گردشگری	یزد
۳	مرد	۴۵	استادیار	محیط‌زیست	یزد
۴	مرد	۵۵	دانشیار	جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی	تهران
۵	مرد	۵۶	دانشیار	جهانگردی دانشگاه علامه طباطبایی	تهران
۶	زن	۴۶	استادیار	مدیریت گردشگری دانشگاه علامه طباطبایی	تهران
۷	زن	۴۲	ارشد	اکوتوریسم	تهران
۸	مرد	۵۴	ارشد	برنامه‌ریزی گردشگری	همدان
۹	مرد	۴۳	ارشد	برنامه‌ریزی گردشگری	تهران
۱۰	زن	۴۴	استادیار	توریسم	مازندران
۱۱	مرد	۵۲	ارشد	اکوتوریسم	آذربایجان غربی
۱۲	مرد	۵۰	ارشد	مدیریت جهانگردی	اردبیل
۱۳	مرد	۴۰	ارشد	جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی	چهارمحال بختیاری
۱۴	مرد	۳۹	ارشد	طبیعت‌گردی	کرمان
۱۵	مرد	۴۴	ارشد	جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی	گرگان
۱۶	مرد	۵۲	دانشیار	محیط‌زیست-دانشگاه تهران	تهران

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

تجزیه و تحلیل داده‌ها

در روش نظریه داده‌بنیاد، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده می‌شود. کدگذاری باز: فرایندی تحلیلی است که از طریق آن، مفاهیم شناسایی شده و ویژگی‌ها و ابعاد آن‌ها کشف می‌شود (مانوژ و پولن^۱، ۲۰۱۲: ۷۴۹). در این فرایند ویژگی‌های کلی پدیده مورد مطالعه و ابعاد و

با توجه به اطلاعات مندرج در جدول ۱ مشخص شد که از بین ۱۶ نفر نمونه مورد مطالعه، ۷ نفر از آنان دارای مدرک تحصیلی دکتر (۳ نفر دارای رتبه علمی دانشیار، ۴ نفر استادیار) و ۹ نفر کارشناسی ارشد و از اعضای هیئت علمی دانشکده‌های گردشگری بوده که متخصص در زمینه طبیعت‌گردی هستند؛ بنابراین همگی آنان از دانش و تجربه لازم در زمینه موضوع مورد مطالعه برخوردارند.

1 - Manuj, . Pohlen

مستخرج زیاد است، لازم است که با در نظر گرفتن مشابهت مفهومی و معنایی، با تلفیق هر دسته از آن‌ها یک مقوله فرعی ایجاد شود. نام‌گذاری مقوله‌ها نیز براساس اشتراک معنایی کدهای باز و درک محقق از موضوع صورت می‌گیرد. در جدول زیر یک نمونه از مصاحبه انجام شده و نحوه تعیین کدهای باز (مفهومی) از متن مصاحبه مربوط به پرسش ششم ارائه شده است.

پرسش ششم: پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی ایران کدامند؟

متغیرهای مربوط به پدیده شناسایی، نام‌گذاری و طبقه‌بندی می‌شوند. در این مرحله همه نکات کلیدی مصاحبه‌ها استخراج شده‌اند و به هر یک عنوانی اختصاص یافته است؛ به طوری که گویای محتوای بیان شده باشد و خواننده با مشاهده آن به مفهوم جملات پی ببرد. در مرحله بعد، به علت فراوانی کدهای اولیه براساس محتوای مفهومی و با ترکیب آن‌ها، کدهای ثانویه ایجاد شده‌اند. همچنین در این مرحله چند کد ثانویه تبدیل به یک کد مفهومی شده است. نتیجه کدگذاری باز، کدهای مفهومی، مقوله‌ها و ابعاد پژوهش است. با توجه به اینکه فراوانی کدهای باز

جدول ۲. پاسخ مصاحبه‌شوندگان

کد مصاحبه	پاسخ مصاحبه‌شونده	کدهای شناسایی شده
مصاحبه اول	نباید مراجعه گردشگر موجب تخریب منطقه و ارزش‌های منطقه شود؛ توسعه طبیعت‌گردی موجب اشتغال‌زایی است؛ ایجاد امکانات مانند جاده، رستوران، هتل و صنایع دستی در گسترش آن نقش دارد.	تخریب مناطق، تضعیف فرهنگی، اشتغال، ایجاد امکانات رفاهی
مصاحبه دوم	صنعتی پاک است و آلودگی کم می‌شود؛ با ایجاد زیرساخت درآمدها زیادتر می‌شود؛ باعث تبادل فرهنگی می‌شود؛ موجب تغییر روحیه مردم محلی می‌شود.	کاهش آلودگی - درآمد زایی - تبادل فرهنگی؛ تغییر روحیه مردم
مصاحبه سوم	اشتغال پایدار، درآمد ارزی از ویژگی‌های طبیعت‌گردی است؛ آلودگی را کاهش می‌دهد؛ باعث توزیع ثروت در بخش‌های مختلف جامعه می‌شود؛ توزیع عادلانه ثروت از جمله پیامدهای آن است.	اشتغال پایدار؛ ارزآوری؛ کاهش آلودگی؛ توزیع ثروت
مصاحبه چهارم	زمینه‌سازی جذب سرمایه و سودآوری؛ ابزاری برای توسعه مقصد گردشگری است؛ کمک به حل مسائل؛ کاهش فقر؛ کاهش نابرابری درآمد	سودآوری؛ توسعه مناطق؛ حل مشکلات مناطق؛ کاهش فقر
مصاحبه پنجم	باعث افزایش درآمد سرانه می‌شود؛ موجب حفظ محیط‌زیست می‌شود؛ بر روابط بین فرهنگی تأثیر دارد؛ شکل‌گیری خرده‌فرهنگ از ویژگی‌های آن است؛ ایجاد درآمد برای جوامع محلی	افزایش سرانه درآمد؛ حفظ منابع؛ روابط بین فرهنگی؛ شکل‌گیری خرده‌فرهنگ؛ درآمدزایی مناطق
مصاحبه هفتم	اشتغال و کارآفرینی؛ ایجاد تعادل بین اهداف توسعه و رفاه مردم؛ ایجاد عدالت اجتماعی؛ موجب شاداب شدن مردم می‌شود؛ افزایش رقابت از پیامدهای آن است	اشتغال آفرین؛ حفظ تعادل بین توسعه و رفاه؛ عدالت اجتماعی؛ نشاط آفرین؛ افزایش حس رقابت‌پذیری
مصاحبه هشتم	با ایجاد زیرساخت‌ها، به استفاده از انرژی پاک کمک می‌کند؛ اشتغال و توزیع سفر؛ بهره‌مندی جوامع محلی، از مزایای طبیعت‌گردی است؛ موجب آشنایی گردشگران با فرهنگ‌های بومی می‌شود؛ به حفظ پوشش گیاهی و جانوری کمک می‌کند.	استفاده از انرژی‌های جایگزین؛ حل مشکل اشتغال؛ توسعه مناطق محلی؛ آشنایی با فرهنگ‌های مختلف؛ حفظ پوشش گیاهی و جانوری

مصاحبه نهم	عواقب منفی مانند تخریب محیط‌زیست	تخریب محیط‌زیست
مصاحبه دهم	طبیعت‌گردی دارای آثاری مانند اقتصاد، فرهنگی اجتماعی، زیست‌محیطی، توسعه نیروی انسانی است.	رونق اقتصادی؛ توسعه اجتماعی؛ حفظ محیط‌زیست؛ توسعه نیروی انسانی
مصاحبه یازدهم	موجب ایجاد اشتغال پایدار می‌شود؛ رفاه اقتصادی و اجتماعی در پی دارد؛ با توسعه طبیعت‌گردی و آگاهی جوامع از مزایای آن، حفاظت از منابع طبیعی توسط جوامع بیشتر خواهد شد.	ایجاد شغل؛ افزایش رفاه عمومی؛ افزایش رفاه اقتصادی؛ حفاظت از منابع طبیعی
مصاحبه دوازدهم	حفظ آثار و فرهنگ جوامع اهمیت زیادی دارد؛ در صورت عدم رعایت، هزینه مرمت و نگهداری بیشتر از درآمد گردشگری است؛ موجب بازتولید فرهنگ بومی خواهد شد؛ توسعه فرهنگ از نتایج مثبت و تخریب فرهنگ بومی از نتایج منفی آن است.	حفظ آثار؛ حفظ فرهنگ‌ها؛ تخریب منابع؛ توسعه فرهنگ؛ تخریب فرهنگ بومی
مصاحبه سیزدهم	نقاط دیدنی دچار آلودگی خواهند شد و از بین خواهند رفت؛ باعث حفظ منابع گردشگری خواهد شد؛ حفظ فرهنگ اصیل ایران و پیوندهای قومی را به دنبال دارد.	آلودگی مناطق جذاب؛ حفاظت از منابع؛ حفاظت از فرهنگ‌ها؛ پیوندهای قومی
مصاحبه پانزدهم	موجب تخریب منابع می‌شود؛ اشتغال‌زایی خواهد داشت؛ ایجاد اقامتگاه‌ها و درآمدزایی از نتایج مثبت آن است؛ تخریب و از بین بردن منابع از نگرانی‌های آن است؛ فرهنگ‌پذیری از مؤلفه‌های مهم است.	تخریب طبیعت؛ ایجاد شغل؛ ایجاد امکانات؛ ایجاد درآمد؛ تخریب طبیعت
مصاحبه شانزدهم	باعث آلودگی محیطی می‌شود؛ ایجاد توسعه و رفاه اجتماعی را به دنبال دارد؛ موجب شکل‌گیری خرده‌فرهنگ می‌شود.	آلودگی محیطی؛ توسعه رفاهی؛ توسعه فرهنگی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، مشارکت‌کنندگان در مصاحبه‌های به‌عمل‌آمده به طیف وسیعی از عوامل در پاسخ به پرسش ششم اشاره کرده‌اند. نتایج جمع‌بندی و تعیین مقوله حاصل از کدهای (مفاهیم) شناسایی‌شده در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. مقوله‌های اصلی شناسایی‌شده در رابطه با پرسش ششم

کد (مفاهیم شناسایی‌شده)	مقوله اصلی	م = شماره مصاحبه	فراوانی
تبادل فرهنگی؛ روابط بین فرهنگی؛ شکل‌گیری خرده‌فرهنگ؛ آشنایی با فرهنگ‌های مختلف؛ توسعه نیروی انسانی؛ حفظ فرهنگ‌ها؛ توسعه فرهنگ؛ تغییر روحیه مردم؛ توسعه مناطق؛ عدالت اجتماعی؛ نشاط آفرین؛ توسعه مناطق محلی	توسعه اجتماعی-فرهنگی	۲م-۵م-۸م-۱۰م ۱۲م-۱۳م-۳م-۴م ۱۱م-۱۶م	۱۰
ایجاد امکانات رفاهی؛ درآمدزایی؛ ارزآوری؛ سودآوری؛ افزایش سرانه درآمد؛ رونق اقتصادی؛ ایجاد درآمد؛ کاهش فقر؛ درآمدزایی؛ توزیع ثروت	توسعه اقتصادی	۱م-۲م-۳م-۴م ۵م-۱۰م-۱۵م	۷
تخریب مناطق؛ آلودگی زیست‌محیطی؛ تخریب محیط‌زیست؛ هدررفت منابع؛ آلودگی مناطق؛ تخریب طبیعت	آسیب‌رسانی منابع طبیعی	۱م-۹م-۱۲م ۱۳م-۱۵م-۱۶م	۶

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

مرکز فرایندی که در حال بررسی آن است (به‌عنوان پدیدهٔ مرکزی) در مرکز پارادایم قرار می‌دهد و سایر مقوله‌ها بر محور آن ایجاد می‌شوند. در این پژوهش مؤلفهٔ توسعهٔ طبیعت‌گردی ایران به‌عنوان مقولهٔ محوری مشخص شده‌است. سپس دیگر مقوله‌ها (مفاهیم) از جمله راهبردها، شرایط علی، عوامل مداخله‌گر، شرایط زمینه‌ای و پیامدها را به آن ربط می‌دهد.

در این مرحله از کدگذاری برای تعیین مدل توسعهٔ طبیعت‌گردی ایران، کدهای بازتولیدشده براساس اشتراکات محتوایی به تعداد ۱۹ مقوله دسته‌بندی شده‌اند.

با توجه به اطلاعات به‌دست‌آمده از جدول ۲، مشخص شد که در پاسخ به پرسش مربوط به پیامدهای توسعهٔ طبیعت‌گردی ایران، مقوله‌های توسعهٔ اجتماعی-فرهنگی و توسعهٔ اقتصادی و تخریب منابع طبیعی به‌عنوان پیامدهای توسعهٔ طبیعت‌گردی ایران شناسایی شدند.

کدگذاری محوری: کدگذاری محوری فرایند ربطدهی مقوله به زیرمقوله‌ها و پیوندادن مقوله‌ها در سطح ویژگی‌ها و ابعاد است. هنگامی که کدها انباشته شدند و مقوله‌های فرعی مشخص شدند، شروع به دریافت روابط بین آن‌ها می‌شود. در این مرحله پژوهشگر یک مقوله مرحلهٔ کدگذاری باز را انتخاب کرده و آن را در

جدول ۴. فرایند تبدیل کدهای باز، مقوله‌های فرعی و اصلی تحقیق

مقولهٔ اصلی	مقوله‌های فرعی	مقولهٔ اصلی	مقوله‌های فرعی
۴ ۳ ۳	ترویج فرهنگ طبیعت‌گردی	شرایط علی	وجود جاذبه‌های طبیعت‌گردی
	بهره‌برداری متوازن از مناطق طبیعت‌گردی		گسترش تقاضای طبیعت‌گردی
	مدیریت یکپارچهٔ بازاریابی طبیعت‌گردی		تنوع فرهنگی
	کارآمدسازی مدیریت طبیعت‌گردی		تنوع اقلیمی
	توسعهٔ زیرساخت‌های طبیعت‌گردی	عوامل مداخله‌گر	سرمایه‌گذاری دولتی و بخش خصوصی
	متنوع‌سازی فعالیت‌های طبیعت‌گردی با تمرکز بر ویژگی‌های محیطی		ایمنی و امنیت مناطق طبیعی
			پشتیبانی حاکمیت از طبیعت‌گردی
۳ ۳ ۳		عوامل زمینه‌ای	تبلیغات منفی خارجی
			مشارکت ذی‌نفعان گردشگری
			حفظ و نگهداری منابع طبیعی
۳ ۳ ۳	توسعهٔ اجتماعی-فرهنگی	توسعهٔ طبیعت‌گردی	آموزش و پژوهش ویژهٔ طبیعت‌گردی
	توسعهٔ اقتصادی		بهره‌وری اقتصادی طبیعت‌گردی
	آسیب‌رسانی به منابع طبیعی		توسعهٔ متوازن مناطق شهری و روستایی
			توسعهٔ پایدار طبیعت‌گردی

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

روایی و پایایی

در این پژوهش برای بررسی روایی، یافته‌های پژوهش به مشارکت‌کنندگان و استادان راهنما ارائه شد. پس از مطالعه و بازبینی، مواردی به‌منظور اصلاح یا تغییر نظریه نهایی بیان شده‌است. برای پایایی تحقیق نیز از طریق بیان فرایند مطالعه و ارائه داده‌های خام، تحلیل‌شده، کدها و مقوله‌ها به استادان راهنما و مشاور پس از اِعمال نظر آن‌ها درستی همه گام‌های تحقیق مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌های تحقیق

با تحلیل داده‌ها براساس روش نظریه داده‌بنیاد، به‌ویژه الگوی سیستماتیک اشتراوس و کوربین، مدل نهایی پژوهش ارائه شده‌است.

اطلاعات به‌دست‌آمده از جدول ۳، حاصل کدگذاری باز و محوری مربوط به اطلاعاتی است که از مشارکت‌کنندگان در این پژوهش جمع‌آوری شده‌است. با توجه به این جدول براساس کدگذاری باز تعداد ۱۹ مقوله فرعی در قالب مقوله‌های اصلی پژوهش استخراج شده‌است. براساس موضوع مورد مطالعه، توسعه طبیعت‌گردی به‌عنوان مقوله محوری انتخاب شده‌است و با ایجاد یک شبکه ارتباطی با دیگر مقوله‌های اصلی مدل پژوهشی شکل خواهد گرفت.

کدگذاری انتخابی: کدگذاری انتخابی فرایند یکپارچه‌سازی و بهبود مقوله‌ها است (لی، ۲۰۰۱: ۸۴). تجزیه و تحلیل نهایی به‌منظور ایجاد نظریه و ترسیم تحقیق که مهم‌ترین گام در این مرحله است، صورت می‌گیرد؛ بنابراین در این مرحله از کدگذاری پژوهشگر یک نظریه از روابط فیما بین مقوله‌های موجود در مدل کدگذاری محوری را به نگارش درمی‌آورد. در یک سطح اصلی، این نظریه شرحی انتزاعی برای فرایندی که در پژوهش مطالعه می‌شود، ارائه می‌دهد. فرایند یکپارچه‌سازی و بهبودبخشی نظریه در کدگذاری انتخابی، از طریق تکنیک‌هایی نظیر نگارش خط داستان که مفاهیم را به هم متصل می‌کند و فرایند دسته‌بندی از طریق یادداشت‌های شخصی در خصوص ایده‌های نظری انجام (اشتراوس و کوربین، ۱۹۹۸: ۱۹۷) و چارچوب مدل پارادایم به‌صورت روایت یا ترسیم نظریه نهایی نشان داده می‌شود (دانایی‌فرد و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۳۴). به‌طور خلاصه، رویه تحلیل داده‌ها به خلق الگوی توسعه طبیعت‌گردی ایران منجر شده‌است.

شکل ۱. الگوی توسعه طبیعت گردی ایران

(منبع: نویسندگان، ۱۳۹۹)

بحث و نتیجه گیری

طبیعت گردی در ایران به علت دارا بودن شرایط اقلیمی و طبیعی کم نظیر و مناطق بسیار جذاب طبیعی، از ظرفیت بالایی برای رشد و توسعه برخوردار است. با توجه به اینکه پژوهش های انجام شده درباره توسعه طبیعت گردی ایران به صورت بخشی به موضوع پرداخته اند و مدل جامعی برای توسعه طبیعت گردی

ایران ارائه نشده است، این پژوهش با هدف تعیین الگوی توسعه طبیعت گردی کشور ایران و با روش نظریه داده بنیاد صورت گرفته است. برای تحلیل داده ها از کدگذاری باز، محوری و گزینشی استفاده شده است. پس از تعیین مقوله ها و تشکیل یک شبکه ارتباطی و محوری بین آنها، «توسعه طبیعت گردی ایران» به عنوان مقوله اصلی انتخاب و سایر مقوله ها به آن

معرفی شده‌اند که دارای اثرات تسهیل‌کننده یا محدودکننده‌ای بر راهبردهای توسعه طبیعت‌گردی ایران هستند.

«راهبردها» در این الگو شامل کنش‌ها یا برهم‌کنش‌های خاصی هستند که منتج از پدیده محوری، یعنی توسعه طبیعت‌گردی هستند. ارائه راهبردهای مناسب، به جهت توسعه طبیعت‌گردی کشور با توجه به شرایط و ویژگی‌های زیست‌محیطی و جاذبه‌های طبیعی، دارای اهمیت فراوانی است. در الگوی ارائه‌شده توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران، مقوله‌های راهبردی عبارت‌اند از: ترویج فرهنگ طبیعت‌گردی، بهره‌برداری متوازن از مناطق طبیعت‌گردی، مدیریت یکپارچه بازاریابی طبیعت‌گردی، کارآمدسازی مدیریت طبیعت‌گردی، توسعه زیرساخت‌های طبیعت‌گردی و متنوع‌سازی فعالیت‌های طبیعت‌گردی با تمرکز بر ویژگی‌های محیطی. مقوله‌های راهبردی ارائه‌شده در این مطالعه را می‌توان در پژوهش شاطریان و همکاران (۱۳۹۵) نیز درک کرد.

با در نظر گرفتن همه این مقوله‌ها، «پیامدها» منتج از فرایند صورت‌گرفته و متأثر از راهبردها هستند که به‌عنوان پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی ایران و در قالب مقوله‌های، توسعه اجتماعی-فرهنگی، توسعه اقتصادی و تخریب منابع طبیعی قلمداد شده‌اند. با توجه به نتایج حاصل از این مطالعه، توسعه طبیعت‌گردی دارای اثرات بسیار مثبت اقتصادی و اجتماعی برای کشور خواهد بود. با این وجود نداشتن برنامه‌ریزی دقیق در گسترش بی‌رویه طبیعت‌گردی ممکن است اثرات مخربی بر محیط طبیعی داشته باشد؛ بنابراین با مدیریت صحیح و کارآمد و تصمیم‌گیری‌های دقیق، این اثرات منفی به حداقل خواهند رسید.

ارتباط داده شده‌اند. با تبیین مدل پژوهش، مشخص شد که شرایط علی بر پدیده محوری «توسعه طبیعت‌گردی» اثرگذار است. پدیده محوری، شرایط زمینه‌ای و عوامل مداخله‌گر بر راهبردها اثرگذار بوده و پیامدهای توسعه طبیعت‌گردی مؤثر بر راهبردها است. «شرایط علی» در الگوی مطرح‌شده به معنای عوامل و شرایطی هستند که با درک درست آن‌ها بستر لازم برای دستیابی به توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران فراهم می‌شود. این شرایط شامل چهار مقوله، وجود جاذبه‌های طبیعت‌گردی، گسترش تقاضای طبیعت‌گردی، تنوع فرهنگی و تنوع اقلیمی هستند. در پژوهش‌های صورت‌گرفته توسط پناهی و نصیب‌پرست (۱۳۹۷) نیز به این مقوله‌ها اشاره شده‌است.

پدیده «توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران» مستلزم وجود مجموعه‌ای از عوامل بوده که متأثر از شرایط علی هستند. در این پژوهش، بهره‌وری اقتصادی طبیعت‌گردی، توسعه متوازن مناطق شهری و روستایی و توسعه پایدار طبیعت‌گردی به‌عنوان مقوله‌های توسعه طبیعت‌گردی ایران تعیین شده‌است.

«شرایط زمینه‌ای» همان سازوکارهای فنی هستند که زمینه لازم را برای اجرای راهبردهای توسعه طبیعت‌گردی در کشور ایران مهیا می‌کنند که شامل مقوله‌های، مشارکت ذی‌نفعان گردشگری، حفظ و نگهداری منابع طبیعی و آموزش و پژوهش ویژه طبیعت‌گردی هستند. در پژوهش امین‌بیدختی و همکاران (۱۳۹۳) به برخی از این عوامل اشاره شده‌است.

«شرایط مداخله‌گر» شامل عواملی هستند که بر توسعه طبیعت‌گردی کشور ایران اثرگذار هستند. در این پژوهش مقوله‌های ایمنی و امنیت مناطق طبیعی، سرمایه‌گذاری دولتی و بخش خصوصی، پشتیبانی حاکمیت از طبیعت‌گردی و تبلیغات منفی خارجی، به‌عنوان شرایط مداخله‌گر توسعه طبیعت‌گردی ایران

پیشنهادها

با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، پیشنهادهایی کاربردی ارائه می‌شود.

- بسط و توسعه زنجیره خدمات طبیعت گردی براساس نیاز گردشگران داخلی و خارجی؛

- تعیین ظرفیت برد گردشگری مناطق طبیعت گردی به منظور بهره‌برداری متوازن و حفاظت از مناطق طبیعت گردی؛

- تبلیغات گسترده از طریق رسانه‌های مختلف، به منظور آشنایی گردشگران خارجی با ظرفیت طبیعت گردی کشور؛

- آموزش ذی‌نفعان گردشگری از طریق ایجاد واحدهای آموزشی ویژه طبیعت گردی؛

- تلاش در جهت ایجاد امنیت و ایمن‌سازی مناطق طبیعت گردی و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری.

منابع

امین بیدختی، علی اکبر؛ جعفری، سکینه؛ فرهادی، وحیدرضا. (۱۳۹۳). رابطه تعلق اجتماعی و مشارکت اجتماعی با توسعه گردشگری، پایدار: نقش میانجی اثرات ادراک شده، فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات مدیریت گردشگری، دانشگاه علامه طباطبائی، سال هشتم، شماره ۲۶، صص ۲۳-۱.

https://tms.atu.ac.ir/article_1343_47d271b97bcfdec8c147407e54696864.pdf

براری، معصومه؛ فیروزمند، مازال؛ هاشم‌پور، فهیمه. (۱۳۹۵). بررسی تحلیل اثرات اقتصادی گردشگری شهری از دیدگاه شهروندان، مجله علوم جغرافیایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، دوره دوازدهم، شماره ۲۴، صص ۴۰-۵۵.

http://geographic.sinaweb.net/article_528056.html

پناهی، حسین؛ نصیب پرست، سیما. (۱۳۹۷). عوامل تعیین کننده توسعه گردشگری در کشورهای در حال توسعه: رویکرد اقتصاد سنجی بیزی، نشریه جغرافیایی فضای گردشگری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد ملایر، دوه هفتم، شماره، ۲۶، ۴۳-۵۸.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=359057>

پویا، عابدین؛ ایراندوست، منصور؛ سلطان‌پناه، هیرش؛ شافعی، رضا. (۱۳۹۸). طراحی مدل بازاریابی مبتنی بر تجربه مشتری در طبیعت گردی استان کردستان، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، انجمن علمی گردشگری ایران، سال هشتم، شماره ۳، صص ۴۵-۶۹.

http://www.itsairanj.ir/article_96155.html

ترابی، ذبیح الله؛ رضوانی، محمد رضا؛ بدری، سیدعلی. (۱۳۹۹). تجربه زیسته فقرا روستاهای منتخب شرق استان سمنان برای مشارکت در فعالیت های مرتبط با طبیعت گردی، فصلنامه پژوهش های روستایی، دانشگاه تهران، دوره یازدهم، شماره ۳.

https://jrur.ut.ac.ir/?_action=article&au

تقوی، مهدی؛ صفایی، پویان؛ کرد، عادل. (۱۳۹۷). بررسی اثرات رشد گردشگری بر تولید ناخالص داخلی، فصلنامه اقتصاد کاربردی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، دوره هشتم، شماره ۲۷، صص ۵۸-۵۰.

http://jae.srbiau.ac.ir/article_14062.html

جهانگیر، محمد حسین؛ فکور، محمد حسین. (۱۳۹۸). ارزیابی و تحلیل وضعیت صنعت طبیعت گردی پارک‌های شهری (مطالعه موردی پارک خورشید مشهد)، فصلنامه علوم و تکنولوژی محیط زیست، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، دوره بیست و یک، شماره ۱۲، صص ۱۹۶-۱۸۱.

<http://jest.srbiau.ac.ir/article15252.html>

دانیایی فرد، حسن، الوانی؛ سیدمهدی؛ آذر، عادل. (۱۳۹۰). روش‌شناسی پژوهش کیفی در مدیریت: رویکردی جامع، تهران موسسه نشر صفار، چاپ چهارم.

<https://www.gisoom.com/book/1740987>

رضایی، مهدیه؛ شبیری، سید محمد. (۱۳۹۶). تأثیر کاربرد شبکه‌های اجتماعی بر ارتقای رفتار گردشگری حامی محیط‌زیست، مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، دانشگاه مازندران، سال ششم، شماره ۱۲، صص ۵۳-۲۵.

http://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_1527.html

رضوانی، محمدرضا؛ جمشیدی، معصومه. (۱۳۹۸). بازسازی معنایی مهم‌ترین مسائل ساکنان مناطق هم‌جوار سایت‌های اسکان طبیعت‌گردی نوروبی، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه، انجمن علمی گردشگری ایران، سال هشتم، شماره ۳، صص ۸۹-۷۰.

نکویی نائینی، سید علی، قنبری، یوسف؛ برقی، حمید. (۱۳۹۵).
سنجش پایداری نظام‌های بهره‌برداری موجود در بخش
کشاورزی استان اصفهان، نشریه جغرافیا و پایداری محیط،
دانشگاه رازی، دوره ششم شماره ۲۰، صص ۵۳-۳۹.

https://ges.razi.ac.ir/article_630.html

نیومن، ویلیام لارنس. (۱۳۹۳). شیوه‌های پژوهش اجتماعی،
رویکردهای کیفی و کمی، ترجمه حسن دانایی‌فرد و حسین
کاظمی، جلد اول. تهران: مؤسسه کتاب مهربان، چاپ سوم.

<https://www.gisoom.com/book/11266293>

وارثی، حمیدرضا؛ تقوایی، مسعود؛ شاهبوندی، احمد. (۱۳۹۰).
تحلیلی بر وضعیت زیرساخت‌های گردشگری در شهر اصفهان
(با تاکید بر هتل‌ها)، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی محیطی،
دانشگاه اصفهان، دوره بیست و دوم، شماره ۴، صص ۱۱۲-۹۱.

<https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=>

یوسفی‌شهیر، هانیه؛ باقری، کریم؛ حسین‌زاده دلیر، کریم.
(۱۳۹۱). ارزیابی زیرساخت‌های گردشگری با تأکید بر
محورهای تاریخی، فصلنامه فضای گردشگری، دانشگاه آزاد
اسلامی واحد ملایر، سال سوم، شماره ۱۲، صص ۴۳-۲۵.

<https://www.sid.ir/fa/journal/JournalListPaper.aspx?ID=53678>

Alamäki, Ari, Pesonen, Juho, Dirin, Amir (2019)
Triggering effects of mobile video marketing in
nature tourism: Media richness perspective,
Information Processing & Management, Volume
56, Issue 3, Pages 756-770.

<https://doi.org/10.1016/j.ipm.2019.01.003>

Baric, D. Anic, P. Bedoya, A.M. (2016). Segmenting
protected area visitors by activities: a case study in
Paklenica National Park, Croatia, European
Journal of Tourism Research, Vol. 13, pp. 103-
121.

<https://ejtr.vumk.eu/index.php/about/article/view/234>

BENDER, N. A., CROSBIE, K., & LYNCH, H. J.
(2016). PATTERNS OF TOURISM IN THE
ANTARCTIC PENINSULA REGION: A 20-
YEAR ANALYSIS. ANTARCTIC SCIENCE,
28(03), 194-203.

<https://doi.org/10.1017/S0954102016000031>

Bowers, J. (2016). Developing sustainable tourism
through ecomuseology: A case study in the

<https://iranjournals.nlai.ir/handle/123456789/111735>

ساتن، دبلیو فلیپ. (۱۳۹۳). درآمدی بر جامعه‌شناسی محیط
زیست، ترجمه صادق صالحی. تهران: انتشارات سمت.

<https://www.gisoom.com/book/11451379/>

سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری. (۱۳۹۵).

chtn.ir/news/1395021431

سرخوشسرا، علی؛ نصرالهی، خدیجه؛ آذربایجانی، کریم. (۱۳۹۷).
تحلیل و بازبینی ارتباط درآمدها و مخارج بخش گردشگری با
رشد اقتصادی، فصلنامه علمی-پژوهشی گردشگری و توسعه،
انجمن علمی گردشگری ایران، سال هفتم، شماره ۳، صص
۱-۲۴.

http://www.itsairanj.ir/article_81138.html

سلیمانی‌مقدم، محمد؛ اسلامی، قاسم. (۱۳۹۰). نقش زیرساخت‌های
اقامتی در فعالیت‌های گردشگری شهر رشت، نشریه مطالعات
برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد
رشت، دوره ششم، شماره ۱۷، صص ۱۱۵-۱۰۵.

http://jshsp.iaurasht.ac.ir/article_519123.html

شاطریان، محسن؛ غلامی، یوسف؛ میرمحمدی، محمد.
(۱۳۹۵). ارزیابی شاخص‌های توسعه گردشگری پایدار شهری
(مطالعه موردی: شهر کاشان)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم
جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، شماره ۴۶، صص ۲۱۴-۱۹۵.

https://jgs.khu.ac.ir/browse.php?a_code=A-10-133-1&slc_lang=fa&sid=1

صفر حیدری، حجت، سعید. (۱۳۹۸). تاملی پدیدارشناسی
درباره نسبت طبیعت‌گردی و تخریب محیط زیست: با تأکید
بر اندیشه‌های فلسف هابدگر، مجله برنامه ریزی و توسعه
گردشگری، دانشگاه مازندران، شماره بیست و هشت، صص
۸-۳۲.

http://tourismpd.journals.umz.ac.ir/article_2266.html

موحد، علی؛ کهزادی، سالار؛ عابدین‌زاده، فریماه. (۱۳۹۳).
راهبردهای توسعه اکوتوریسم استان کردستان با استفاده از
مدل سوات و کیو.اس.بی.ام، نشریه تحقیقاتی کاربردی علوم
جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، سال چهاردهم، شماره ۳۲، صص
۱۸۱-۲۰۴.

<http://ensani.ir/file/download/article/20140826103422-9495-221>

- Lellotery YH.Mahulete , Seipalla, B. (2020).THE COMMUNITIES ROLES WITHIN DEVELOPMENT OF NATURE TOURISM OBJECT LAKE NINIFALA ON PILIANA VILLAGE, ON CENTRAL MALUKU REGENCY. JURNAL HUTAN PULAU-PULAU KECIL, 4(1), 52-63.
<https://doi.org/10.30598/jhppk.2020.4.1.52>
- Libo Yan, (2018) "Origins of nature tourism in imperial China", Journal of Tourism Futures, Vol. 4 Issue: 3, pp.265-274.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/JTF-04-2018-0016/full/html>
- Manuj, I., Pohlen, T., (2012). A reviewer's guide to the grounded theory methodology in logistics and supply chain management research. International Journal of Physical Distribution & Logistics Management, Pp 784-803.
<https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/09600031211269758/full/html>
- Margaryan, L., 2018. Nature as a commercial setting: the case of nature-based tourism providers in Sweden. Curr. Issues Tour. 21, 1,893-1,911.
<https://doi.org/10.1080/13683500.2016.1232378>.
- Marion, J. L., Leung, Y. F., Eagleston, H., & Burroughs, K. (2016). A review and synthesis of recreation ecology research findings on visitor impacts to wilderness and protected natural areas. Journal of Forestry, 114(3), 352-362 .
<https://www.researchgate.net/publication/303730527>
- Min Gon Chung, Thomas Dietz, Jianguo Liu(2018)Global relationships between biodiversity and nature-based tourism in protected areas. Ecosystem Services, Elsevier, vol. 34(PA), pages 11-23.
[DOI: 10.1016/j.ecoser.2018.09.004](https://doi.org/10.1016/j.ecoser.2018.09.004)
- Munoz, Vera Hausnera, Greg Brownb, Claire Rungeb, Per Fauchalde .(2019). Identifying spatial overlap in the values of locals, domestic- and international tourists to protected areas .Tourism Management,vol71,pp 59-271.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0261517718301705>
- Ogechi, Adeola. Olaniyi, Evans . (2019) ICT, infrastructure, and tourism development in Africa, Tourism Economics.vol 26,pp 1-18.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0969309318300000>
- rupununi region of Guyana. Journal of Sustainable Tourism, 24(5), 758-782.
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2015.1085867>
- Bressolles, G., & Lang, G. (2019). KPIs for performance measurement of e-fulfillment systems in multi-channel retailing: An 12 exploratory study. International Journal of Retail and Distribution Management. <https://doi.org/10.1108/IJRDM-10-2017-0259>
- Campbell. Marnie L. Kinslow. Amber (2016) Human health impacts from litter on beaches and associated perceptions: A case study of 'clean' Tasmanian beaches. Ocean & Coastal Management VOL126: PP 22-30.
[DOI: 10.1016/j.ocecoaman.2016.04.002](https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2016.04.002)
- Dabeedool, Y. J. Dindoyal, V. Allam, Z. Jones, D. S .(2019). Smart Tourism as a Pillar for Sustainable Urban Development: An Alternate Smart City Strategy from Mauritius, Smart Cities, 2(2019): 153-162, retrieved from.
<https://doi.org/10.3390/smartcities2020011>.
- Dubea, K. Nhamob, G.(2020). Evidence and impact of climate change on South African national parks. Potential implications for tourism in the Kruger National Park, Environmental Development, vol 33,pp1-33.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2211464519300363>.
- Erkki, Mäntymaa.Liisa, Tyrväinen.Artili, Juutinen.Mikko, Kurttila.(2019).Importance of forest landscape quality for companies operating in naturetourism areas, Contents lists available at ScienceDirect Land Use Policy .
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264837718315898>
- Heidegger, M.(1977). The Question Concerning Technology and Other Essays, Trans. By William Lovitt. New York. Harper & Row Publisher.
https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PPP566/%CE%A4the_Question_Concerning_Technology_and_Other_Essays.pdf
- Lee, J. (2001). A grounded theory: integration and internalization in ERP adoption and use.
<https://digitalcommons.unl.edu/dissertations/AAI3016318/>

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2019.1615496>

Strauss, A., & Corbin, J. (1998). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory.

<https://us.sagepub.com/en-us/nam/basics-of-qualitative-research/book235578>

Tang, Z. (2015). An integrated approach to evaluating the coupling coordination between

tourism and the environment. *Tourism Manage.* 46, 11–19.

DOI: [10.1016/j.tourman.2014.06.001](https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.06.001)

Valeriani, Devi, Susi Wardhani, Rulyanti, Yuliana Dalimunthe, Desy, Hartini, Fitra, Reeve, David. (2020). Infrastructure Readiness to Support Sustainable Tourism Destinations in Bangka Belitung Islands, *International Journal of Applied Sciences in Tourism and Events* ISSN: 2580-5592, Vol 4, No 1, 2020, pp 12-24.

<https://www.researchgate.net/publication/342675325>

Zeng, Yuxi., Zhong, Linsheng. (2020). Identifying conflicts tendency between nature-based tourism development and ecological protection in China, *Ecological Indicators* Volume 109, Pp1-22.

<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S1470160X1930785X>

<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1354816619827712>

Ramyar, Meysam, Asadi Amiri, Tahmineh, Momeni, Omekolsoum, Ghasemi, Mohammad Jafar, Zaheer, Zia Ur Rahman (2020) Tourists' Perspective on Ecotourism Infrastructures in Mazandaran Province of Iran, *Journal of Humanities and Social Sciences Studies (JHSS)* pp 109-118.

<https://www.researchgate.net/publication/341762886>

Rini Hidayati, Sudaryono, Djoko Wijono, Budi Prayitno. (2015). Tourism development of historical riverbanks in Jatinom Village. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 227 . 650 – 655.

Safira, T. M. Basuni, S. Kosmaryandi, N. (2020) Visitor satisfaction and performance evaluation of nature tourism in Gunung Bunder Camp, Gunung Halimun Salak National Park, West Java. *Journal article : Media Konservasi* Vol.25 No.1 pp.55-63.

<https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20203314343>

Schild, R. (2019). Outdoor recreationists as advocates, stewards, and managers of natural resources. *Environmental Management* 63(6).

<https://link.springer.com/article/10.1007/s00267-019-01151-0>

Snyman, S.; Bricker, K.S. (2019) Living on the edge: Benefit-sharing from protected area tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 24(10):1480-1481.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی